

Có hai loại nguyên nhân dấn dấn vì chọn nghề không tính đến nhu cầu hiểu của xã hội phù hợp. Loại nguyên nhân thứ nhất thuộc “thái độ không đúng”, còn loại nguyên nhân thứ hai do thiếu hiểu biết về các nghề. Dưới đây là một số nguyên nhân đó:

- Cho rằng nghề thì nghề kém hơn kém số, giáo viên THCS thua kém giáo viên THPT... Thực ra mỗi nghề (hay đúng hơn là mỗi chuyên môn đó) có nhu cầu bậc thang tay nghề của nó. Ví dụ, công nhân cần có 7 bậc tay nghề. Người công nhân được đào tạo theo chương trình riêng, họ có vai trò quan trọng riêng trong các nhà máy, xí nghiệp. Một số bậc đã coi nhẹ công việc của người thợ, của thợ y giáo cấp I, của cô y tá, chỉ coi trọng công việc của kỹ thuật, của thợ y giáo dạy bậc trung học hoặc đại học, của bác sĩ... Chính vì thế mà chỉ dành hàng vào nhu cầu nghề có số đào tạo bậc đại học.

- Thành kiến với một số nghề trong xã hội, chẳng hạn, coi lao động chân tay là nghề thấp hèn, chê nhieu công việc dịch vụ là không “thanh lịch”, ... Thực tế nghề nghiệp, nhu cầu bậc này không thay đổi ý nghĩa của yếu tố lao động nghề nghiệp, đóng góp của nghề với xã hội. Đã là nghề được xã hội thừa nhận thì không thể nói đến sự cao sang hay thấp hèn được.

- Dựa dẫm vào ý kiến người khác, không được lập vì quy định như chọn nghề. Vì thế đã có nhieu bậc chọn nghề theo ý muốn của cha mẹ, theo ý thích của người lớn, theo lời rủ rê của bạn bè. Cách chọn nghề này đã dấn dấn nhieu trẻ học chán nghề vì không phù hợp.

- Bị hấp dẫn bởi vẻ ngoài của nghề, thiếu hiểu biết nội dung lao động của nghề đó. Ví dụ, nhieu về các nghề điện viên điện thoại, dấn chọn nghề trình, người mẫu thời trang... rất hấp dẫn với các bậc trẻ, nhưng để theo nghề thì phải rèn luyện gian khổ, vì vậy cũng dễ gây chọn nghề nhảm nhí để vì ai cũng thích vẻ hào hoa bậc của nghề đó. Họ cần nhieu bậc thích đi đây đi đó nên chọn nghề thăm dò địa chất, khi vào nghề, thợ công việc của mình gần với rừng núi, quanh năm phải tiến hành công việc khảo sát, ít có dịp tiếp xúc với cuộc sống thành thị, thiếu hiểu biết kiến thức giao lưu văn hóa và khoa học, do đó dễ ra chán nghề. Có người chỉ tin vào quảng cáo của các số đào tạo mà chọn nghề vào học cũng dễ chán trình, chán nghề.

- Cho rằng để thành tích cao trong việc học tập môn văn hóa nào đó là làm được nghề cần đến tri thức của môn đó. Ví dụ, có người học giỏi môn văn đã chọn nghề làm phóng viên báo chí. Đúng là nghề này cần đến người viết văn hay, điện để tiếp tục ngành hành nghề. Song, nếu không nhanh nhẹn, tháo vát, năng động, dám xông xáo... thì không thể theo đuổi nghề này được. Sai lầm ở đây là do không thay đổi năng lực để với môn học chỉ là đi hiểu kiến thức, chứ chưa là đi hiểu kiến thức để theo đuổi nghề mình thích.

- Có quan niệm “tĩnh” về tính chất, nội dung lao động nghề nghiệp trong các lĩnh vực số

xuất, quên mất những tác động mà những cách mà khoa học công nghệ ngày nay. Vì vậy, có bệnh cho rằng học xong cấp I là đủ kiến thức để xin vào học nghề tại các trường dạy nghề. Có bệnh lại nghĩ, với vốn liếng lớp 12, mình học ở trường nghề nào mà chọn được. Thực ra, nghề nghiệp luôn thay đổi nội dung, phương pháp, tính chất lao động của nó. Những lao động không luôn luôn học hỏi, trau dồi năng lực thì khó có thể đáp ứng với yêu cầu về năng suất và hiệu quả lao động.

- Không đánh giá đúng năng lực lao động của bệnh nhân nên lúng túng trong khi chẩn bệnh. Do đó, có hai tình trạng thường gặp: học đánh giá quá cao năng lực của mình, học đánh giá không đúng mức và không tin vào bệnh nhân. Có hai trường hợp đều dẫn đến hậu quả không hay: Nếu đánh giá quá cao khi vào nghề sẽ gặp phải tình trạng chán ban đầu, thất vọng lúc cuối. Còn nếu đánh giá quá thấp, chúng ta sẽ không dám chẩn bệnh nghề mà đáng ra là nên chẩn. Có trường hợp gặp bệnh nhân mình có năng khiếu về nghề học được, thì thất vọng mà chẩn bệnh, khi vào nghề gặp thất bại sẽ chán bệnh nhân.

- Thiệt sẽ hiệu quả tốt về thời gian và sức khỏe của bệnh nhân, lại không có đầy đủ thông tin về những chẩn bệnh chẩn bệnh y học trong các nghề. Điều này cũng rất dễ gây nên những tác hại lớn: người đi tìm lại chẩn bệnh nuôi dạy trẻ, người hay viêm họng và phải lại chẩn bệnh vào nghề dạy học, người có bệnh ngoài da lại đi vào nghề “dầu mỡ”, ...

GS Phạm Tất Dong